

The Impact of Classroom Leadership on Student Voice: The Mediating Role of Perceived Instructor Transparency

Alireza Mohammadi Dakamvand¹, Davud Mirzaeifar², and Iraj Nikpay³

1. PhD student in Educational administration, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran. E-mail: mohamadi.al@fh.lu.ac.ir
2. Corresponding author, Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran. E-mail: mirzaeifar.d@lu.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Lorestan University, Khorramabad, Iran. E-mail: nikpay.i@lu.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Students, as the primary stakeholders in the educational system, are a driving force for innovation and, by expressing their opinions and concerns, play a significant role in achieving the ultimate goals of higher education. Identifying the factors influencing students' voice can pave the way for improving the quality of education. In the educational environment, particularly within the classroom, the quality of professors' classroom leadership can substantially contribute to achieving this goal. One of the facilitating components in the relationship between leadership and voice is transparency, which can foster trust, participation, and the expression of voice. These variables have generally been emphasized and examined in noneducational settings. However, given the unparalleled role of the higher education system in social change and development, it is essential to examine this novel combination of the three components in the higher education environment, particularly in classroom settings, with a focus on the relationship between professors and students. Accordingly, the purpose of this study was to investigate the impact of classroom leadership on students' voice, with the perceived transparency of the professor as a mediating variable. This study was applied in purpose and descriptive-correlational in terms of data collection, using a structural equation modeling approach. The study was conducted at Lorestan University and Farhangian University of Khorramabad by researchers with academic backgrounds from these two universities and a motivation to contribute to change in the educational system. The statistical population of the study consisted of 6,822 undergraduate students at Lorestan University and Farhangian University of Khorramabad. Cluster sampling was used, and the sample size was 384. The data collection instrument was a researcher-made questionnaire measuring classroom leadership, students' voice, and perceived instructor transparency. The findings showed that classroom leadership had a direct and significant effect on perceived instructor transparency (path coefficient = 0.70) and an indirect and significant effect on students' voice (path coefficient = 0.45). In addition, perceived instructor transparency had a direct and significant effect on students' voice (path coefficient = 0.45). Finally, the findings indicated that perceived instructor transparency played a mediating role in the relationship between classroom leadership and students' voice at Lorestan University and Farhangian University of Khorramabad (path coefficient = 0.31). The results of the study showed that classroom leadership is an important factor influencing students' voice. The findings indicated that effective classroom leadership, through the application of defined competencies, leads to greater clarity and the development of student participation, engagement, and trust. A competent professor values students, supports them, and is aware of their talents and interests. This support and awareness make students feel that their perspectives are heard and their needs are considered. As a result, they are more likely
Article history: Received 2025-05-10 Received in revised form 2025-07-25 Accepted 2025-08-17 Published online 2026-05-30	
Keywords: classroom leadership, perceived instructor transparency, student voice, Lorestan University, Farhangian University.	

to express their opinions and engage actively in class. Based on these findings, it is suggested that universities strengthen classroom leadership by attracting and retaining competent professors with strong communication skills and by implementing appropriate incentive structures. In addition, universities can provide opportunities for students to express constructive suggestions and criticisms through brainstorming sessions. Professors, through transparency, can create a classroom atmosphere characterized by trust and positive regard, thereby facilitating students' expression of their viewpoints and making the classroom environment more dynamic and transparent. Among the limitations of this study were the inability to examine all factors influencing students' voice and the possibility of student response bias due to the use of questionnaires in the research process. Other limitations included the psychological and physical conditions of respondents while completing the questionnaire, as well as their level of focus and accuracy.

How To Cite: Mohammadi Dakamvand, A. R., Mirzaeifar, D., & Nikpay, I. (2026). The Impact of Classroom Leadership on Student Voice: The Mediating Role of Perceived Instructor Transparency, *Research in Instructional Methods*, 4 (1), 131-149. <https://doi.org/10.22091/jrim.2025.12824.1283>

© The Author(s)

DOI: <https://doi.org/10.22091/jrim.2025.12824.1283>

Publisher: University of Qom

Introduction

Student voice in higher education encompasses a spectrum of activities, ranging from gathering student feedback to shape curricula (Bovill et al., 2011) and evaluating courses for improvement (Bennett & Kane, 2014), to promoting equitable learning in unequal environments (Cheung, 2019) and allowing assignment choices to enhance classroom performance (Luy & Zeng, 2023). These practices foster engagement, active learning, deeper understanding, and academic progress (Matthews et al., 2018). Sebastian et al. (2024) emphasize the need for platforms that amplify students' voices, thereby enabling dialogue with instructors. While traditional top-down policies often marginalize student input (Bas, 2020), student-centered higher education necessitates that students' voices be heard (Welton et al., 2022). Instructors, acting as classroom leaders, play a pivotal role in facilitating students' voice and academic performance (Chinira & Bentin, 2016). Classroom leadership involves actions to create and sustain effective learning environments (Ahmad, 2024), while instructor transparency fosters trust (Garger, 2008). This highlights the interplay between leadership, transparency, and student voice—a cornerstone of modern education systems that enhances teaching quality.

Method

This study employed a descriptive-correlational research design, with a practical purpose, and utilized a structural equation modeling (SEM) approach for data analysis. The study population consisted of undergraduate students at the University of Lorestan ($N = 5,794$) and Farhangian University of Khorramabad ($N = 1,078$). Using stratified sampling based on gender, a sample of 384 participants (221 women and 163 men) was selected from the two universities.

Data were collected using three researcher-developed, 5-point Likert-scale questionnaires: Classroom Leadership (14 items), Perceived Instructor Transparency (22 items), and Student Voice (22 items). Reliability was assessed using Cronbach's alpha, which yielded coefficients of 0.80 for leadership, 0.85 for transparency, and 0.86 for student voice, indicating acceptable internal consistency. For face and content validity, the instruments were reviewed by a panel of six experts in educational sciences and refined based on their feedback. Convergent validity was established, as factor loadings for all items exceeded the 0.50 threshold. Discriminant validity was assessed using the Fornell–Larcker criterion to ensure that each latent variable exhibited stronger correlations with its own indicators than with other latent variables; these results are detailed in the findings section.

Results

The results revealed:

- A path coefficient of 0.45 ($t = 10.67$, $p < 0.001$), indicating that classroom leadership significantly impacts student's voice.
- A path coefficient of 0.70 ($t = 20.474$, $p < 0.001$), showing classroom leadership's effect on students' perception of instructor transparency.
- A path coefficient of 0.453 ($t = 9.559$, $p < 0.001$), demonstrating that perceived instructor transparency influences student's voice.

Mediation analysis confirmed that perceived instructor transparency partially mediated the relationship between classroom leadership and students' voice (indirect effect = 0.31, $t = 5.22$; total effect = 0.77, $t = 31.88$). Furthermore, the Sobel test validated this mediating effect ($Z = 8.77$, $p < .001$).

Conclusions

Enhancing the quality of classroom leadership by leveraging its core components—thereby linking these roles to greater freedom of expression and the emergence of student voice, grounded in mutual trust—

activates the diverse perspectives necessary for progressive change. Conversely, when instructors fail to fulfill their leadership roles effectively, students who are unable to express their opinions or share information often resort to silence. Dissatisfaction with such conditions ultimately diminishes student interest and academic commitment. Thus, to optimize the use of students' ideas and feedback, appropriate platforms and infrastructures must be established. A conducive classroom environment fosters creativity, innovation, and improved performance.

Instructor leadership, particularly regarding transparency, is a significant subject of research in educational psychology. Leadership style is often tied to the assumptions leaders hold regarding those they oversee, with every instructor shaping their decisions and behaviors based on these assumptions. As leaders of the classroom, instructors bear significant responsibilities in the teaching-learning process, and their leadership style directly influences teaching quality. Instructors employ various leadership styles, which affect students' perceptions of transparency. Factors influencing students' evaluations of instructor transparency include:

- Prior relationships with the instructor and the instructor's professional reputation.
- Clear and unambiguous communication of goals, assessments, and assignments.
- Efforts to foster metacognition-based participation stemming from the instructor's transparency.

Enhancing the quality of instructor transparency in areas such as goals, assignments, and assessments profoundly impacts students' metacognition, well-being, and academic satisfaction, thereby fostering an environment conducive to collective growth. For effective transformation in higher education, creating an open atmosphere is essential, as such an environment enables students to express their perspectives freely.

Student voice, defined as the expression of ideas, suggestions, concerns, and issues related to the classroom environment or personal circumstances—whether through formal or informal channels—flourishes in the presence of instructor transparency. Trust in classroom leadership, coupled with student motivation, amplifies student voice and elevates the quality of the educational environment (Zhang et al., 2021). This concept underscores constructive, change-driven communication among students, aimed at improving current conditions and preventing the negative consequences of suppressed voices. Given the benefits of student voice, encouraging students to share their thoughts and creating a supportive space for this purpose has become a critical focus in educational research.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank all participants in the present study

Ethical Considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

تأثیر رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو با نقش میانجی ادراک از شفافیت استاد

علی‌رضا محمدی دکاموند^۱، داود میرزایی‌فر^۲ و ایرج نیک‌پی^۳

۱. دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. رایانامه: mohamadi.al@fh.lu.ac.ir

۲. استادیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران (نویسنده مسئول). رایانامه: mirzaeifar.d@lu.ac.ir

۳. دانشیار، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران. رایانامه: nikpay.i@lu.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف از پژوهش حاضر بررسی تأثیر رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو با نقش میانجی ادراک از شفافیت استاد بود. روش تحقیق در این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، توصیفی از نوع همبستگی و با رویکرد معادلات ساختاری است. پژوهشگران با سابقه تحصیل در این دو دانشگاه و انگیزه ایجاد تغییر در نظام آموزشی، این مطالعه را در دو دانشگاه لرستان و فرهنگیان خرم‌آباد انجام دادند. جامعه آماری شامل ۶۸۷۲ نفر است. روش نمونه‌گیری، طبقه‌ای و حجم نمونه ۳۸۴ نفر می‌باشد. ابزار گردآوری داده، پرسشنامه محقق‌ساخته رهبری کلاس درس، آوای دانشجو و ادراک از شفافیت استاد بود. یافته‌ها نشان داد که رهبری کلاس درس تأثیر مستقیم و معناداری بر ادراک از شفافیت استاد (ضریب مسیر: ۰/۷۰) و اثر غیرمستقیم و معناداری بر آوای دانشجو (ضریب مسیر: ۰/۴۵) دارد. ادراک از شفافیت استاد نیز تأثیر مستقیم و معناداری بر آوای دانشجو (ضریب مسیر: ۰/۴۵) دارد. هم‌چنین ادراک از شفافیت استاد در رابطه بین رهبری کلاس درس و آوای دانشجو در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد دارای نقش میانجی (ضریب مسیر: ۰/۳۱) می‌باشد. نتایج حاکی از آن بود که اعمال رهبری مؤثر توسط اساتید در محیط کلاس درس، از طریق به‌کارگیری شایستگی‌های حرفه‌ای، تأثیر قابل توجهی بر افزایش سطح شفافیت، توسعه مشارکت و تقویت اعتماد دانشجویان دارد. این مطالعه مؤید آن است که هنگامی که دانشجویان اطمینان حاصل می‌کنند دیدگاه‌هایشان مورد توجه قرار گرفته و نیازهایشان شناسایی شده است، تمایل بیشتری به بیان فعال نظرات و مشارکت سازنده در فرآیندهای یادگیری از خود نشان می‌دهند. پژوهش حاضر هم‌چنین به محدودیت‌هایی از جمله چالش‌های مربوط به سنجش دقیق تمامی عوامل مؤثر بر مشارکت دانشجویی، احتمال وجود سوگیری در داده‌های پرسشنامه‌ای و تأثیر متغیرهای مداخله‌گر مانند شرایط روانی و سطح تمرکز پاسخ‌دهندگان اشاره دارد. بر مبنای نتایج پژوهش، توصیه می‌شود مؤسسات آموزش عالی با اتخاذ سیاست‌های جذب و نگهداشت اساتید مجرب، ایجاد ساز و کارهای تشویقی مناسب و فراهم آوردن فرصت‌های منظم برای گفت‌وگوی سازنده بین اساتید و دانشجویان، بستر لازم برای ارتقای کیفیت رهبری کلاس را مهیا سازند. علاوه بر این، اساتید با تقویت رفتارهای حرفه‌ای مبتنی بر شفافیت و اعتماد، محیط‌های یادگیری پویاتری را ایجاد نمایند.
کلیدواژه‌ها: رهبری کلاس درس، ادراک از شفافیت استاد، آوای دانشجو، دانشگاه لرستان، دانشگاه فرهنگیان.	

استناد: محمدی دکاموند؛ میرزایی‌فر، داود؛ نیک‌پی، ایرج. (۱۴۰۵). تأثیر رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو با نقش میانجی ادراک از شفافیت استاد، پژوهش در روش‌های آموزش، ۴ (۱)، ۱۴۹-۱۳۱. <https://doi.org/10.22091/jrim.2025.12824.1283>

مقدمه

در هر جامعه‌ای هدف نهایی آموزش عالی تدارک فرصت‌های مناسب به منظور کسب دانش، مهارت و نگرش در قالب شایستگی‌های خاصی برای دانشجویان است. به گونه‌ای که آنان را در اثر بخشی فعالیت‌هایشان و نیز ثمربخشی برای جامعه یاری رسانده و رشد دهد. این موضوع با غفلت‌هایی در دانشگاه‌ها روبه رو بوده و عدم توجه به انتظارات دانشجویان و بی‌توجهی به ایده‌های آنها باعث کاهش انگیزه در دانشجویان شده است (Fakhrzad & Rajabipour Meybodi, 2019). لذا بسیاری از این امر دفاع می‌کنند که بازنگری‌های اساسی در کار سیاست‌های آموزشی ضروری است (Welton et al., 2022). پیشنهاد جینجری (Gingery, 2024) این است که صدای دانشجو باید به طور جدی در تصمیم‌گیری‌های آموزشی گنجانده شود. چرا که دانشجویان به عنوان ذینفعان اصلی نظام آموزشی، نیروی محرک نوآوری هستند که با بیان و بروز آوای خود بر دستیابی به هدف نهایی آموزش عالی، نقش بسزایی دارند. صدای دانشجو^۱ در آموزش عالی برای توصیف طیفی از فعالیت‌ها از جمع‌آوری دیدگاه‌های دانشجویان در تنظیم برنامه‌های درسی آموزش عالی (Bovill et al., 2011)، ارزیابی‌ها و بازخورد از دانشجویان به منظور بهبود دوره‌ها (Bennett & Kane, 2014)، ترویج و توسعه آموزش در محیط‌های یادگیری نابرابر (Cheung, 2019)، امکان انتخاب در تکالیف درسی در جهت بهبود عملکرد کلاس (Luy & Zeng, 2023)؛ به کار می‌رود که حاصل آن مشارکت، اشتیاق، یادگیری فعال، درک عمیق از یادگیری و پیشرفت می‌باشد (Matthews et al., 2018). سباستین و همکاران (Sebastian et al., 2024) بیان می‌کنند که برای دستیابی دانشجویان به مزایای بروز آوا، به سکوهایی نیاز است که از طریق آن بتوان صدای آن‌ها را تقویت کرد. در حقیقت، نگاه راهبردی بر این است که در این عرصه، دانشجویان کاربران نهایی سیستم‌های آموزشی هستند، بنابراین باید در ارائه خدمات آموزش خود صدایی داشته باشند (Welton et al., 2022). اما خط‌مشی آموزشی سنتی با استراتژی‌هایی که از بالا به پایین انجام می‌شود، فضای کمی را برای گنجاندن صدای دانشجو ارائه می‌دهد (Baş, 2020).

عوامل متعددی در سازمان‌های آموزشی چون دانشگاه بر آوا اثرگذار هستند و می‌توانند نقش فعالی را در جهت افزایش نمایان شدن آوا و غلبه بر شرایط نامطلوب فعلی ایفا کنند. در میان این عوامل، نقش رهبر به عنوان یکی از اهداف و کانال‌های اصلی بروز آوا، می‌تواند تأثیر قابل‌توجهی بر عملکرد داشته باشد (Sadatpour, 2022 ; Chiniara & Bentein, 2016). توردوتیر و همکاران (Torsdottir et al., 2023) بیان می‌دارند که یکی از عوامل برانگیختن مشارکت دانشجویان، ایفای نقش رهبری کلاس درس^۲ استاد دانشگاه است. رهبری کلاس درس که یکی از موضوعات مهم و مورد توجه عصر حاضر است (Mousavi Tazekand, 2023)، به اولویت برنامه‌های سیاست آموزشی در سطح بین‌المللی تبدیل شده است (Day et al., 2016). چرا که رهبری کلاس درس به‌عنوان نخستین سطح مدیریت آموزشی، سنگ‌بنای سطوح بالاتر محسوب می‌شود و نقشی محوری در شکل‌دهی به ساختار آموزش، فرآیند تدریس، پرورش شخصیت و رشد ذهنی، عاطفی، علمی و تربیتی دانشجویان ایفا می‌کند. اصطلاح رهبری کلاس درس به معنای همه اقداماتی است که اساتید برای ایجاد، تسهیل و حفظ محیط یادگیری موثر انجام می‌دهند (Ahmed & Du Plessis, 2024). همچنین رهبری کلاس درس شامل تسلط بر موضوعات درسی، الگوها، روش‌ها و فنون تدریس (Alagheband, 2016)، مدیریت برنامه‌ها و محیط کلاس، نظارت بر پیشرفت فراگیران (Ghiyathvandian et al., 2017)، شکل‌دهی به شخصیت فراگیران و کاهش رفتارهای نامطلوب (Javan, 2023) و تأثیر فرهنگی در محیط آموزشی (Shafiee et al., 2024)؛ می‌باشد. به این ترتیب است که استاد می‌تواند با گرفتن ایده و پیشنهاد از خود دانشجویان، امکان مشارکت فعال دانشجومحور را در کلاس درس افزایش دهد.

1. student's voice
2. classroom leadership

رهبری برای تمامی مدرسان، از مبتدی تا باتجربه، اهمیت بسیاری دارد؛ چرا که تأثیر مثبت آن بر دانشجویان، به افزایش اعتماد به نفس مدرس کمک کرده و دانشجویان را در دستیابی به اهداف آموزشی یاری می‌دهد (Sueb, 2013). ولتون و همکاران (Welton et al., 2022) معتقدند که رهبران آموزشی باید با جوانان دانشجو مشورت کنند و گفت‌وگوی عمیقی را با آنان ایجاد کنند. در حقیقت اساتید دانشگاه باید صدای دانشجو را به عنوان یک مسئولیت مدنی در نظر بگیرند که برای پرورش و توسعه نسل بعدی رهبران آموزشی طراحی شده است. استین و همکاران (Stein et al., 2021) توصیه می‌کنند از دانشجویان پرسید که چگونه محیط‌های آموزشی خود را بهبود بخشند و به طور واقعی از این بازخورد برای بهبود در کلاس‌های درس خود استفاده کنید. در این صورت پیش‌بینی می‌شود که اساتید شاهد بهبودهایی در مشارکت دانشجو و عملکرد کلاس درس باشند.

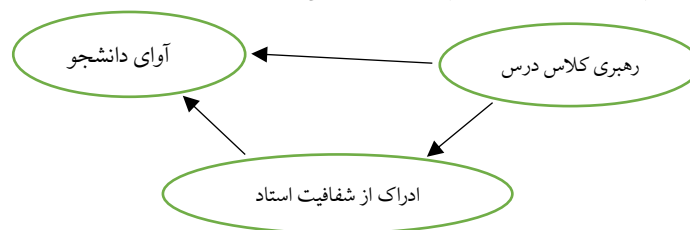
با این وجود گاهی ایفای نقش رهبری آنچنان که باید به بروز آوا منجر نمی‌شود و سکوت تحمیلی می‌تواند به عنوان عاملی مخرب، زمینه‌ساز بروز استرس، اضطراب، احساس نارضایتی و حتی افسردگی شود و افرادی که به دلایل مختلف مجبور به مهار بیان خود می‌شوند، اغلب با تبعات روان‌شناختی این انفعال درگیر خواهند شد (Afkhami Ardakani & Khalili Sadrabadi, 2013). یکی از ابزارها و نظریه‌های ارائه شده برای برون رفت از چنین شرایطی، شفافیت^۱ است (Darvish & Azimi Zachevani, 2016). شفافیت در معنای ارائه اطلاعات قابل اعتماد و به موقع (Molaeifard et al., 2022)، یک مفهوم پیچیده است که شامل جنبه‌هایی مانند تفسیرپذیری، باز بودن، دسترسی‌پذیری و مشاهده‌پذیری اطلاعات می‌باشد (Fellsman et al., 2019) که به بهبود کیفیت تصمیم‌گیری‌ها نیز کمک می‌کند (Hosseinpour Chaijani, 2022). والوموا و همکاران (Walumwa et al., 2011)، شفافیت را به عنوان یک اصل کلیدی در رهبری، به تلاش آگاهانه رهبران برای بنیان نهادن اعتماد از طریق روشن‌گری، صداقت، تسهیم فعالانه اطلاعات و بیان صریح باورها و احساسات شخصی تعریف می‌کنند. این رویکرد نه تنها فضایی از اطمینان و پیش‌بینی‌پذیری می‌آفریند، بلکه زمینه‌ساز ارتباطات اثربخش و همکاری سازنده در سطوح مختلف سازمانی است. در واقع ایده اساسی این است که وقتی رهبر شفاف باشد، مورد اعتماد بودن وی آسانتر مشخص می‌شود (Garger, 2008). رهبری شامل صداقت، باز بودن و رعایت اخلاق در تعامل با دیگران است و به همین دلیل شفافیت و رهبری ذاتاً با یکدیگر در ارتباطند (Bandsuch et al., 2008). بنابراین رهبری با ایجاد استراتژی‌های مناسب، می‌تواند اثر مطلوبی بر شفافیت داشته باشد (Seyed Naqvi & Farahani, 2014). در بعد آموزشی، شفافیت باعث افزایش مسئولیت‌پذیری، کاهش فساد، ارتقای کیفیت تصمیم‌گیری، بهینه‌سازی عملکرد مؤسسات و بهبود کیفیت و کمیت آموزش می‌شود (Bakhshandeh & Jahaniyan, 2018) و برای هر مؤسسه‌ای که به دنبال اصلاح نابرابری‌های موجود در تجربیات آموزشی دانشجویان است، تمرکز آموزش شفاف بر روی تکالیف در دوره‌های مقدماتی می‌تواند به افزایش موفقیت دانشجویان کمک کند (Felton & Finley, 2023). چرا که شفافیت نه تنها در دسترس بودن اطلاعات، بلکه مشارکت فعال در دستیابی و توزیع و ایجاد دانش را شامل می‌شود (Ghanbari & Moradi, 2018). در این روش، شفافیت به معنای توضیح به دانشجویان درباره وظایفشان و دلایل انجام آنهاست تا بفهمند چه چیزی می‌توانند از آن یاد بگیرند. این فرآیند به خودآگاهی و فراشناخت کمک می‌کند و به دانشجویان احساس هدف، انگیزه، وضوح و ارتباط با اهداف دوره می‌دهد (Felton & Finley, 2023).

پژوهش‌های مختلفی نیز در کنار مبانی نظری رابطه و ارتباط مؤلفه‌های مطرح شده را نشان می‌دهد. سرگزی و رامرودی (Sargazi & Ramrodi, 2024) اثر مستقیم شفافیت سازمانی بر آوای کارکنان را با نقش میانجی مسئولیت‌پذیری اجتماعی نشان داده‌اند. جمالی و قنبری (Jamali & Ghanbari, 2023) در تحقیقی نشان دادند که رهبری آینده‌نگر بر شفافیت معلمان اثر مثبت و معناداری دارد. سادات‌پور (Sadatpour, 2022) در پژوهشی تأثیر مثبت و مستقیم شفافیت بر آوا را با نقش میانجی اعتماد سازمانی نشان داد. فخرزاد و رجی‌پور

میبدی (Fakhrzad & Rajabipour Meybodi, 2019) تأثیر مثبت و معنادار آوای دانشجویان بر عدالت ادراک شده و تأثیر آن بر دو عامل تمایل به ماندگاری دانشجویان و قصد کارآفرینی را نشان داده‌اند. درخشان و همکاران (Derakhshan et al., 2017) نشان داده‌اند که رهبری اصیل و ابعاد تشکیل‌دهنده آن با شفافیت سازمانی دارای رابطه‌ای مثبت و معنادار است. به ویژه، بعد پردازش متوازن در رهبری اصیل به عنوان یک پیش‌بین قوی و معنادار برای شفافیت سازمانی عمل می‌کند. جینجری (Ginger, 2024) نشان داد که اعتماد دو طرفه در بین فراگیران و مربیان هنگام درگیر کردن در کار، آزادی‌بخش و مقوم صدای آنان است. با اعطای مجوز به جوانان به عنوان متخصص، می‌توانیم دوباره تعریف کنیم که چه کسی می‌تواند برای تغییرات سیستمی که بر تجربیات فراگیران تأثیر می‌گذارد، توصیه‌هایی ارائه دهد. سرای اوزکان و والدیویا (Sarai Özkan & Valdivia, 2023) نشان دادند که رهبری مسئول، انرژی کارکنان را افزایش می‌دهد و صدای تشویقی بیشتری را ایجاد می‌کند. فلتن و فینلی (Felton & Finley, 2023) نشان دادند که ایجاد شفافیت در سه حوزه اهداف، تکالیف و ارزشیابی‌ها تأثیر عمیق بر فراشناخت دانشجویان، آرامش و رضایت خاطر آنان دارد. ژانگ و همکاران (Zhang et al., 2021) در پژوهش خود تأثیر درک رهبری اصیل بر رفتار آوایی معلمان را با میانجی‌های اعتماد بین فردی و توانمندسازی روانشناختی نشان دادند. اردل و تک‌کاج (Erdel & Takkaç, 2019) نشان دادند که سبک‌های رهبری مبادله‌ای فعال و تحول‌آفرین مربیان به طور معناداری با استقلال یادگیرنده همبستگی دارد. پوند و همکاران (Ponder et al., 2018) در تحقیقی به بررسی تأثیر رهبری کلاس درس تحول‌آفرین بر رغبت دانشجویان به مشارکت پرداختند که یافته‌های حاصل از این تحقیق در میان دانشجویان دانشگاه لینگتن هنگ‌کنگ نشان داد که رهبری کلاس درس تحول‌آفرین با تغییر در نگرش، افزایش بیشتر مشارکت دانشجویان را در پی دارد.

متغیرهای آوا، رهبری و شفافیت بیشتر در فضاها غیر آموزشی تحلیل شده‌اند، اما با توجه به تأثیر انکارناپذیر دانشگاه‌ها در تحول اجتماعی، پرداختن به ترکیب نوآورانه از این سه مؤلفه در بستر آموزش عالی، به‌ویژه در کلاس درس و در چارچوب تعامل استاد و دانشجو، امری ضروری به نظر می‌رسد که در قالب پژوهشی نوین مطرح شد. بستر پژوهش، دو دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد و دانشگاه لرستان در نظر گرفته شد. دانشگاه لرستان به عنوان یک دانشگاه سراسری و دانشگاه مادر در میان دانشگاه‌های استان لرستان، نقش مهمی در آموزش عالی کشور دارد. این دانشگاه با داشتن اعتبار بین‌المللی مناسب، سهم قابل توجهی در تولید علم و دانش دارد و در حال حاضر مورد توجه ویژه وزارت علوم می‌باشد. دانشگاه فرهنگیان نیز به عنوان یک سازمان معلم‌نهاد نقشی بی‌بدیل در جریان تعلیم و تربیت کشور دارد که تمرکز و توجه به آن، خود آغازی بر چرخه‌ای از فرایند بهبود و تحول در آموزش عالی و وزارت آموزش و پرورش است. دانشگاه فرهنگیان شهر خرم‌آباد نیز از برترین مراکز در میان سایر مراکز شهرستانی و استانی این دانشگاه، به شمار می‌رود. پژوهشگران در بازه‌ای از دوران تحصیلی خود، به عنوان دانشجو در این دو دانشگاه به کسب دانش و نگرش در رشته علوم تربیتی پرداخته‌اند. دغدغه‌مندی در رابطه با امکان ایجاد تغییر و هم‌چنین گامی مثبت و رو به جلو از یک‌سو و آشنایی نسبتاً مطلوب با بافت فرهنگی این دو دانشگاه استان لرستان؛ از سوی دیگر، محققان این پژوهش را بر آن داشت که اهتمامی بیش از پیش نسبت به انجام تحقیق حاضر و بهره‌بری از نتایج آن در آموزش عالی، معطوف دارند.

با توجه به ارائه مبانی نظری و پیشینه، مدل مفهومی پژوهش به شکل زیر می‌باشد:

نمودار ۱. مدل مفهومی پژوهش

در این راستا فرضیه‌های پژوهش نیز به صورت زیر عنوان شدند:

- ۱- فرضیه اول (فرضیه فرعی): رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد.
- ۲- فرضیه دوم (فرضیه فرعی): رهبری کلاس درس بر ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد.
- ۳- فرضیه سوم (فرضیه فرعی): ادراک از شفافیت استاد بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد.
- ۴- فرضیه چهارم (فرضیه اصلی): رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان با نقش میانجی ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش جمع‌آوری داده‌ها، توصیفی از نوع همبستگی و با رویکرد معادلات ساختاری می‌باشد. مدل معادلات ساختاری شامل دو مؤلفه اصلی است: ۱. مدل ساختاری که ساختار علی بین متغیرهای پنهان (متغیرهایی که به طور مستقیم قابل مشاهده نیستند) را نشان می‌دهد. ۲. مدل اندازه‌گیری که روابط بین متغیرهای پنهان و متغیرهای مشاهده شده (متغیرهایی که قابل اندازه‌گیری هستند) را تعریف می‌کند. پس از ایجاد مدل معادلات ساختاری، شاخص‌های برازش مدل برای ارزیابی عملکرد مدل گزارش شده‌اند. این شاخص‌ها نشان‌دهنده میزان سازگاری داده‌های مشاهده‌شده با مدل پیشنهادی هستند. در نهایت، فرضیه‌های پژوهش بر اساس مدل معادلات ساختاری و با رویکرد واریانس‌محور و با استفاده از نرم‌افزار Smart PLS 3 تجزیه و تحلیل شده‌اند. استفاده از PLS در این تحلیل در دو مرحله انجام می‌شود: ۱. بررسی برازش مدل پیشنهادی و ایجاد اصلاحات احتمالی در مدل؛ ۲. بررسی و تحلیل فرضیه‌های پژوهش بر اساس مدل اصلاح‌شده. این مراحل به تحلیل روابط بین متغیرها و تأیید یا رد فرضیه‌های پژوهش کمک می‌کنند. ضمناً به منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها و تفاوت متغیرهای پژوهش میان دو گروه دختران و پسران و همچنین دو گروه دانشجویان دانشگاه لرستان و فرهنگیان خرم‌آباد از نرم‌افزار SPSS 22 استفاده شد.

جامعه آماری پژوهش شامل دانشجویان مقطع کارشناسی در دو دانشگاه لرستان (۵۷۹۴ دانشجو) و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد (۱۰۷۸ دانشجو) است. تاباچانیک و فیدل (Tabachnick & Fidell, 2007, p. 123) فرمولی برای تعیین حجم مورد نیاز برای تحقیقات رگرسیون چندگانه پیشنهاد می‌کنند که به صورت زیر می‌باشد:

$$N > 50 + 8m$$

در فرمول بیان شده، حرف m بیانگر تعداد متغیرهای پیش‌بین و حرف N نشان دهنده حجم نمونه می‌باشد. با توجه به حضور دو متغیر پیش‌بین در پژوهش حاضر، حجم نمونه باید بیش از ۶۸ باشد. با توجه به اینکه معمولاً توصیه می‌شود حجم نمونه در مدل‌یابی معادلات ساختاری کمتر از ۳۰۰ نفر نباشد، تعداد نمونه ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد که بر اساس فرمول یاد شده نیز تأیید می‌گردد. با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی بر اساس دو طبقه زنان و مردان، تعداد ۲۲۱ زن و ۱۶۳ مرد به عنوان نمونه از دو دانشگاه تعیین گردیدند.

ابزار پژوهش شامل سه پرسشنامه محقق ساخته به شرح زیر بود:

- ۱- پرسشنامه محقق ساخته رهبری کلاس درس: شامل ۱۴ گویه برای سنجش کیفیت رهبری کلاس درس استاد دانشگاه بر اساس دیدگاه دانشجویان با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای است. برای سنجیدن پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که ۰/۸۰ برای این پرسشنامه به دست آمد که حاکی از مناسب بودن پایایی آن است.

۲- پرسشنامه محقق ساخته شفافیت: شامل ۲۲ گویه است که ادراک از شفافیت استاد از نظر دانشجویان را بر اساس شاخصه‌های کلامی و رفتاری بر اساس طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای می‌سنجد. برای سنجیدن پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که ۰/۸۵ برای این پرسشنامه به دست آمد که حاکی از مناسب بودن پایایی آن است.

۳- پرسشنامه محقق ساخته آوای دانشجو: شامل ۲۲ گویه می‌باشد که آوای دانشجو را بر اساس طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای می‌سنجد. برای سنجیدن پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که ۰/۸۶ برای این پرسشنامه به دست آمد که حاکی از مناسب بودن پایایی آن است.

به منظور بررسی روایی صوری و محتوایی پرسشنامه‌ها از نظرات ۶ تن از متخصصان علوم تربیتی بهره گرفته شد و با توجه به نظرات آنها پرسشنامه‌ها اصلاح شد. اصلاحات شامل مواردی چون محدودتر کردن پرسش‌ها با کلیدواژه‌هایی ناظر به بررسی متغیر در کلاس درس، حذف کلمات زائد یا مبهم و پیشنهاد بازآفرینی گویه به صورت سلیس و روان، پیشنهاداتی برای بهبود ترتیب ساختار گویه‌ها و ... بود. محتوای پرسشنامه شفافیت حول بررسی میزان شفافیت، بیان آزادانه نظرات، وجود فرآیندهای ایمن برای ارائه بازخورد، صداقت و ارتباطات باز بین اساتید و دانشجویان، محتوای پرسشنامه آوا حول محورهای میزان مشارکت، تشویق به پرسشگری و ارائه نظرات، مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و بازخوردها و محتوای پرسشنامه رهبری شامل حمایت اساتید از استعدادها و علائق دانشجویان، ترغیب به انجام کارهای گروهی، اثرگذاری بر شخصیت و رشد دانشجویان و ... می‌باشد. روایی همگرا برای هر مولفه و هم‌چنین بار عاملی هر سؤال، شامل مقادیر بالاتر از ۰/۵ می‌باشد که در بخش یافته‌ها به صورت تفصیلی بررسی می‌شود. روایی تشخیصی یا اگر با استفاده از شاخص فورنل و لارکر به منظور اینکه یک متغیر پنهان در مقایسه با سایر متغیرهای پنهان، باید ارتباط بیشتری را با سؤالات مربوط به خود داشته باشد، یعنی مقادیر بر روی قطر اصلی از کلیه مقادیر سطر و ستون متناظر خود بیشتر باشند؛ باید مورد بررسی قرار گیرد که در قسمت یافته‌ها بدان پرداخته می‌شود. سؤالات این پژوهش به وسیله پرسشنامه برخط ساخته شد و از طریق رسانه‌های اجتماعی در فضای مجازی به دانشجویان دو دانشگاه تحویل داده شد. توزیع پرسشنامه در فصل تابستان سال ۱۴۰۳ انجام و در مدت زمان یک ماه تکمیل شد.

یافته‌ها

در این بخش بر اساس داده‌های گردآوری شده از نمونه مورد نظر با استفاده از تکنیک‌های آماری مناسب مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. ۳۲۴ نفر (۸۴ درصد) پاسخ‌دهندگان از دانشگاه لرستان و ۶۰ نفر (۱۶ درصد) از دانشگاه فرهنگیان؛ ۲۲۱ نفر (۵۸ درصد) زن و ۱۶۳ نفر (۴۲ درصد) مرد بودند.

برای تعیین طبیعی بودن توزیع داده‌ها از آزمون کلموگروف-اسمیرنوف استفاده شد. بر اساس این آزمون، وقتی توزیع غیر نرمال است که مقدار P بیشتر از عدد بحرانی در سطح ۰/۰۵ باشد. با توجه به جدول نتایج، آزمون کلموگروف-اسمیرنوف نشان می‌دهد که داده‌های به دست آمده با وجود تعداد بالای نمونه، غیر نرمال بوده و بر این اساس جهت تحلیل فرضیات از نرم افزار PLSsmart که به نحوه توزیع داده حساس نیست، استفاده می‌شود.

نتایج آزمون کلموگروف اسمیرنوف، در مورد نرمال بودن داده‌ها را نشان می‌دهد. براساس این جدول، سطوح معنی داری، از ۰/۰۵ کمتر است. پس معنی دار است. به این معنی که، داده‌ها داری توزیع غیر نرمال می‌باشند.

جهت مقایسه متغیرهای رهبری کلاس، ادراک از شفافیت استاد و آوای دانشجویان در بین دانشجویان دختر و پسر به دلیل غیرنرمال بودن متغیرها از آزمون من‌ویتنی (Mann-Whitney) استفاده شد. آزمون من‌ویتنی یک آزمون ناپارامتری برای مقایسه میانه دو گروه مستقل است.

جدول ۱. مقایسه‌ی متغیرها در بین دانشجویان دختر و پسر

متغیر	جنسیت	تعداد	مقدار Z	سطح معناداری
رهبری کلاس	زن	۲۲۱	-۰/۵۵۹	۰/۵۷۶
	مرد	۱۶۳		
ادراک از شفافیت استاد	زن	۲۲۱	-۰/۹۸۲	۰/۳۲۶
	مرد	۱۶۳		
آوای دانشجویان	زن	۲۲۱	-۰/۱۰۶	۰/۹۱۶
	مرد	۱۶۳		

همانطور که ملاحظه می‌شود سطح معناداری برای تمامی متغیرها از ۰/۰۵ بیشتر است، لذا می‌توان گفت که مقادیر به دست آمده از رهبری کلاس، ادراک از شفافیت استاد و آوای دانشجویان از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری با همدیگر ندارند. جهت مقایسه متغیرهای رهبری کلاس، ادراک از شفافیت استاد و آوای دانشجویان در بین دانشجویان دانشگاه‌های لرستان و فرهنگیان به دلیل غیرنرمال بودن متغیرها از آزمون من ویتنی (Mann-Whitney) استفاده شد. آزمون من ویتنی یک آزمون ناپارامتری برای مقایسه میانه دو گروه مستقل است.

جدول ۲. مقایسه‌ی متغیرها در بین دانشجویان دانشگاه‌های لرستان و فرهنگیان

متغیر	دانشگاه	تعداد	مقدار Z	سطح معناداری
رهبری کلاس	لرستان	۳۲۴	-۱/۸۱۱	۰/۰۷۰
	فرهنگیان	۶۰		
ادراک از شفافیت استاد	لرستان	۳۲۴	-۱/۲۶۳	۰/۲۰۶
	فرهنگیان	۶۰		
آوای دانشجویان	لرستان	۳۲۴	-۱/۴۱۹	۰/۱۵۶
	فرهنگیان	۶۰		

همانطور که ملاحظه می‌شود سطح معناداری برای تمامی متغیرها از ۰/۰۵ بیشتر است. لذا می‌توان گفت که مقادیر به دست آمده از رهبری کلاس، ادراک از شفافیت استاد و آوای دانشجویان از دیدگاه دانشجویان دانشگاه‌های لرستان و فرهنگیان تفاوت معناداری با همدیگر ندارند.

پایایی ترکیبی به عنوان معیاری برای ارزیابی سازگاری داخلی متغیرهای مشاهده‌شده استفاده می‌شود. اگر عدد محاسبه‌شده بزرگ باشد، نشان می‌دهد که تمامی معیارها به‌طور همگن یک موضوع واحد را اندازه‌گیری می‌کنند. این معیار شباهت زیادی به مفهوم آلفای کرونباخ دارد و بر مبنای مجموع مربعات بارهای عاملی بیان می‌شود. این مقدار باید بر اساس منابع معتبر بیشتر از ۰/۷ باشد تا بتوان از وجود سازگاری داخلی داده‌ها اطمینان حاصل کرد.

جدول ۳. پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ

متغیر	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی
آوای دانشجو	۰/۸۵۵	۰/۸۷۹
ادراک از شفافیت	۰/۸۴۹	۰/۸۷۴
رهبری کلاس درس	۰/۸۰۱	۰/۸۴۴

بر اساس مقادیر به دست آمده در جدول بالا پایایی ترکیبی و ضریب آلفای کرونباخ بالای ۰/۷ می‌باشد. در نتیجه پایایی ابزار تأیید گردید.

روایی همگرا به این معناست که سؤالاتی که مرتبط به یک متغیر هستند تا چه اندازه متغیر مورد نظر را می‌سنجند. جهت بررسی روایی همگرا دو شرط اساسی وجود دارد. شرط اول اینکه بار عاملی سؤالات به دست آمده باید بیشتر از ۰/۵ باشد. شرط دوم اینکه میزان AVE هر مؤلفه نیز باید بزرگتر از ۰/۵ باشد. AVE به معنای میانگین واریانس‌های استخراجی است. میانگین واریانس‌های استخراجی از میانگین مجموع مجزورات تک تک بارهای عاملی به دست می‌آید.

جدول ۴. میانگین واریانس‌های استخراجی

متغیر	AVE
آوای دانشجو	۰/۵۰۴
ادراک از شفافیت	۰/۵۲۱
رهبری کلاس درس	۰/۵۱۶

بر اساس نمودار ۲ که در ادامه به آن اشاره می‌شود، بارهای عاملی سؤالات بالاتر از ۰/۵ هستند و همچنین بر اساس جدول ۲، AVE متغیرها نیز بالاتر ۰/۵ می‌باشد که روایی همگرا قابل قبول و تایید می‌شود.

روایی تشخیصی یا واگرا نیز با استفاده از شاخص فورنل و لارکر به این صورت است که یک متغیر پنهان در مقایسه با سایر متغیرهای پنهان، باید پراکندگی بیشتری را در بین مشاهده پذیرهای خود یا به عبارت بهتر سؤالات خود داشته باشد، یعنی مقادیر بر روی قطر اصلی از کلیه مقادیر سطر و ستون متناظر خود بیشتر باشند.

جدول ۵. روایی (واگرا) تشخیصی

متغیر	۱	۲	۳
آوای دانشجو	۰/۷۰۰		
ادراک از شفافیت	۰/۲۸۶	۰/۷۷۴	
رهبری کلاس درس	۰/۵۲۸	۰/۴۱۱	۰/۸۲۱

بر اساس جدول بالا کلیه مقادیر روی قطر اصلی بیشتر از سطر و ستون متناظر هستند. بنابراین این شرط روایی نیز تأیید گردید. برای برازش مدل درونی از ضرایب مسیر (که در قسمت نمودارها و بررسی فرضیات به آن‌ها می‌پردازیم)، R^2 ، F^2 ، Q^2 استفاده می‌شود. در ابتدا برای ضریب تعیین هر چند معادل با ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ را به ترتیب مقادیر ضعیف، متوسط و قوی قلمداد کرده‌اند.

جدول ۶. مقادیر ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده

متغیر	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
آوای دانشجو	۰/۷۰۴	۰/۷۰۲
ادراک از شفافیت	۰/۴۹۱	۰/۴۸۹

بر اساس جدول، مقادیر مربوط به ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل از مقادیر مطلوب استاندارد بسیار بالاتر می‌باشند.

اندازه اثر یا F^2 به معنای توان تبیین کنندگی مدل می باشد و رابطه بین سازه های مدل را تعیین می کند که مقادیر $0/02$ ، $0/15$ و $0/35$ به ترتیب نشان از اندازه تأثیر کوچک، متوسط و بزرگ یک سازه بر سازه دیگر دارد.

جدول ۷. مقادیر اندازه اثر F^2

متغیرها	F^2
ادراک از شفافیت	$0/353$
رهبری کلاس درس	$0/360$

همانطور که جدول نشان داده شد، کلیه مقادیر به دست آمده بالای متوسط مقادیر تعیین شده می باشند. شاخص دیگری که در این مرحله مورد بررسی قرار می گیرد شاخص توان پیش بینی کنندگی Q^2 مدل می باشد که درصد واریانس شاخص ها را در بین سایر شاخص های یک متغیر نشان می دهد. در صورتی که این شاخص مقداری بالاتر از صفر و مثبت داشته باشد، مدل از قدرت پیش بینی کنندگی مناسبی برخوردار است.

جدول ۸. معیار شاخص توان پیش بینی کنندگی Q^2

متغیر	Q^2
آوای دانشجو	$0/163$
ادراک از شفافیت	$0/110$

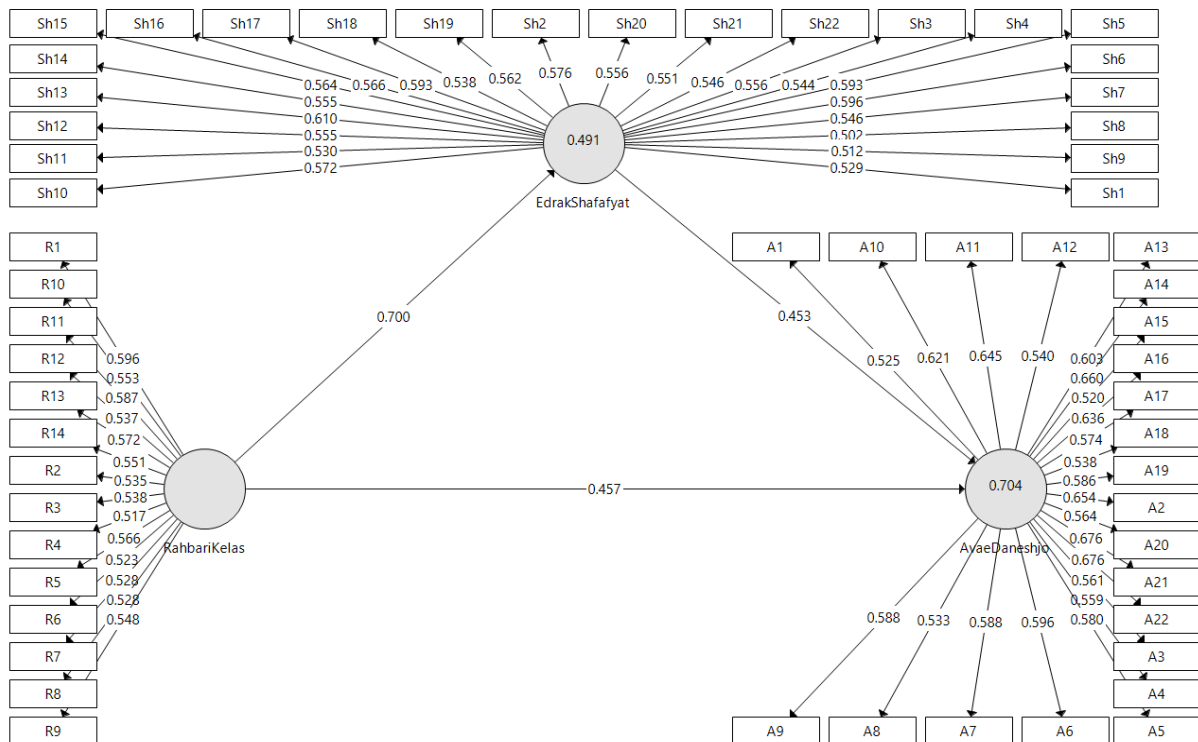
همان طور که در جدول بالا نشان داده شد، مقادیر Q^2 مثبت گزارش شده اند. مورد بعدی مقادیر لازم برای نشان دادن برازش کلی مدل می باشد.

جدول ۹. شاخص های برازش مدل

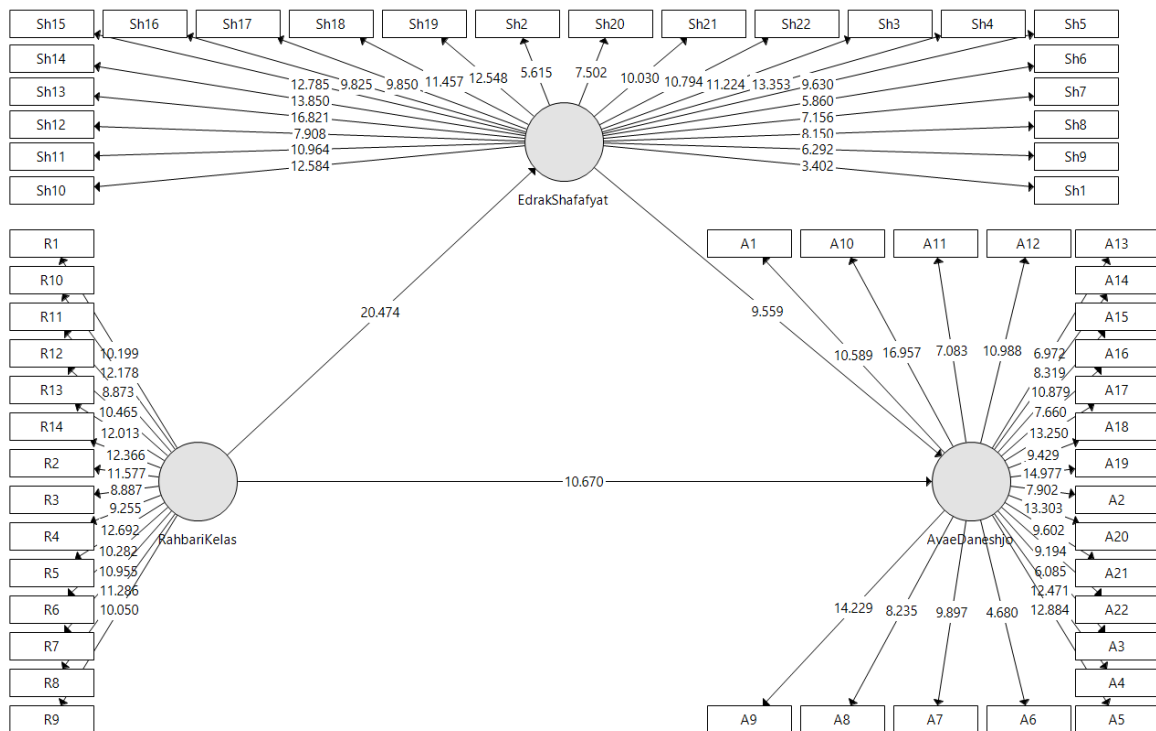
شاخص های برازش	کمیت	مقدار مطلوب
شاخص SRMR	$0/056$	کمتر از $0/08$
شاخص rms Theta	$0/112$	کمتر از $0/12$
شاخص NFI	$0/988$	بیشتر از $0/9$

همان طور که در جدول مشخص است کلیه مقدار به دست آمده برای شاخص های برازش در حد قابل قبولی می باشند و مدل دارای برازش مطلوبی می باشد. بر این اساس برازش کلیت مدل تأیید گردید.

برای آزمون فرضیه ها در حالت اول ضرایب مسیرها مشخص شده است که نشان می دهد ضریب مسیر بین متغیرها چه اندازه است. ضرایب مسیر همان ضرایب بتا در رگرسیون می باشند. در حالت دوم نتایج مربوط به ضرایب استاندارد Z یا T -Value آورده شده است که این مقدار با توجه به اینکه باید از $1/96$ بیشتر یا از $-1/96$ کمتر باشد در سطح $0/05$ معنادار می باشد.

نمودار ۲. ضرایب استاندارد

نمودار ۳. ضرایب آماری

فرضیه اول: رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد.

جدول ۱۰. نتایج حاصل از تحلیل فرضیه اول

فرضیه اول	ضریب مسیر	t-value	p-value
رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان	۰/۴۵۷	۱۰/۶۷۰	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج، بر اساس اینکه ضریب مسیر ۰/۴۵؛ مقدار t برابر ۱۰/۶۷ و سطح معنی داری ۰/۰۰۱ بوده است، می توان گفت رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم آباد تأثیر دارد.

فرضیه دوم: رهبری کلاس درس بر ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم آباد تأثیر دارد.

جدول ۱۱. نتایج حاصل از تحلیل فرضیه دوم

فرضیه دوم	ضریب مسیر	t-value	p-value
رهبری کلاس درس بر ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان	۰/۷۰۰	۲۰/۴۷۴	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج، بر اساس اینکه ضریب مسیر ۰/۷۰؛ مقدار t برابر ۲۰/۴۷۴ و سطح معنی داری ۰/۰۰۱ بوده است، می توان گفت رهبری کلاس درس بر ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم آباد تأثیر دارد.

فرضیه سوم: ادراک از شفافیت استاد بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم آباد تأثیر دارد.

جدول ۱۲. نتایج حاصل از تحلیل فرضیه سوم

فرضیه سوم	ضریب مسیر	t-value	p-value
ادراک از شفافیت استاد بر آوای دانشجویان	۰/۴۵۳	۹/۵۵۹	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج، بر اساس اینکه ضریب مسیر ۰/۴۵۳؛ مقدار t برابر ۹/۵۵۹ و سطح معنی داری ۰/۰۰۱ بوده است، می توان گفت ادراک از شفافیت استاد بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و فرهنگیان تأثیر دارد.

فرضیه چهارم: رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو با نقش میانجی ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم آباد تأثیر دارد.

جدول ۱۳. نتایج حاصل از فرضیه چهارم

نوع اثر	ضریب مسیر	t-value	p-value
رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو	۰/۴۵۷	۱۰/۶۷	۰/۰۰۱
رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو	۰/۳۱۷	۸/۵۰	۰/۰۰۱
رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو	۰/۷۷۴	۳۱/۸۸	۰/۰۰۱

برای بررسی این فرضیه دو اثر مستقیم و غیر مستقیم رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو بررسی شده است. با توجه به نتایج به دست آمده اثر غیر مستقیم (ضریب مسیر ۰/۳۱ و مقدار تی برابر با ۸/۵۰) و اثر کل (ضریب مسیر ۰/۷۷ و مقدار تی برابر با ۳۱/۸۸)، هم چنین ضریب مسیر بین رهبری کلاس درس و آوای دانشجو ۰/۴۵ و مقدار تی برابر با ۱۰/۶۷ است. بر این اساس می توان ادعا کرد که ادراک از شفافیت استاد دارای نقش میانجی می باشد چون تأثیرات رهبری کلاس درس بر آوای دانشجو، از طریق ادراک از شفافیت استاد منتقل می شود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش بررسی تأثیر رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان در نقش میانجی ادراک از شفافیت استاد بود. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته‌ها نشان داد که رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد. این یافته در راستای نتایج تحقیقات جینجری (Ginger, 2024)، سرای اوزکان و والدیویا (Sarai Özkan & Valdivia, 2023) و ژانگ و همکاران (Zhang et al., 2021) می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که برخورد باز و روابط حمایتی اساتید که به سبک رهبری جدید و غیرسنتی اشاره دارد، منجر به افزایش ادراک دانشجویان از اثربخشی و امنیت آوای آنها می‌شود و به این ترتیب آوای دانشجویان افزایش می‌یابد (Baş, 2020). برای مثال استاد با الهام‌بخشی خود از طریق ایجاد اشتیاق و چشم‌انداز مثبت، توجه فردی و تحریک فکری با چالش‌های خلاقانه و بازخورد سازنده، باعث می‌شود دانشجویان انگیزه پیدا کنند و مشارکت و ابراز بیشتری داشته باشند. یافته‌ها نشان داد رهبری کلاس درس بر ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد. این یافته در راستای نتایج تحقیقات جمالی و قنبری (Jamali & Ghanbari, 2023)، درخشان و همکاران (Derakhshan et al., 2017)، فلتن و فینلی (Felton & Finley, 2023) می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان بیان کرد که اساتید به عنوان هدایت‌کنندگان فعالیت‌های دانشگاهی یا کلاسی، سبک‌های رهبری متفاوتی را به کار می‌برند که بر ادراک دانشجویان از شفافیت و کیفیت تدریس تأثیر می‌گذارد. عوامل تأثیرگذار بر ارزیابی شفافیت استاد شامل نگرش دانشجو نسبت به استاد بر اساس روابط قبلی و شهرت او، بیان صریح و بدون ابهام اهداف، ارزشیابی‌ها و تکالیف و سعی در توجه به مشارکت مبتنی بر فراشناخت ایجاد شده حاصل از شفافیت استاد می‌شود. هم‌چنین، سبک رهبری استاد بر نحوه ارتباط با دانشجویان، آزادی بیان، مشارکت در تصمیم‌گیری‌های کلاسی، ارزیابی عادلانه و ایجاد روابط شفاف و ... اثرگذار است (Felton & Finley, 2023).

یافته‌ها نشان داد ادراک از شفافیت استاد بر آوای دانشجویان در دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد. این یافته در راستای نتایج تحقیقات سرگزی و رامرودی (Sargazi & Ramrodi, 2024)، سادات‌پور (Sadatpour, 2022)، درخشان و همکاران (Derakhshan et al., 2017) و فلتن و فینلی (Felton & Finley, 2023) می‌باشد. برای تبیین این یافته، می‌توان گفت که ارتقاء میزان و کیفیت شفافیت استاد دانشگاه در حیطه‌هایی نظیر اهداف، تکالیف و ارزشیابی‌ها تأثیر عمیقی بر فراشناخت دانشجویان، آرامش و رضایت خاطر آنان و در نتیجه برخاستن آوای منجر به رشد مجموعه کلاس درس دارد. برای تغییر و تحول مؤثر در سیستم دانشگاه، کلاس درس و توسعه آن‌ها، نیاز به ایجاد فضای باز در محیط دانشگاه و کلاس درس است. این فضا به دانشجویان دانشگاه این امکان را می‌دهد تا دیدگاه‌ها و نظرات خود را به‌صورت آزادانه بیان کنند. آوای دانشجویان در صورت شفافیت استاد، با اعتماد به رهبری کلاس و بر اساس شوق و انگیزش بروز و ظهور بیشتری می‌یابد که کیفیت فضای آموزشی را ارتقا می‌دهد (Zhang et al., 2021).

یافته‌ها نشان داد رهبری کلاس درس بر آوای دانشجویان نقش میانجی ادراک از شفافیت استاد در دانشجویان دانشگاه لرستان و دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد تأثیر دارد. این یافته ضمن پشتیبانی از نتایج تحقیقات فخرزاد و رجبی‌پور میبیدی (Fakhrzad & Rajabipour Meybodi, 2019)، اردل و تک‌کاچ (Erdel & Takkaç, 2019) و پوند و همکاران (Ponder et al., 2018)، ترکیب جدیدی از سه متغیر رهبری، شفافیت و آوا در بعد آموزشی ارائه می‌کند. رهبری کلاس درس مدرس، تابع نگرش، اهداف و شخصیت، مهارت در توانمندسازی دانشجویان و نحوه رهبری کلاس درس است. استاد واجد شرایط رهبری در کلاس، به دانشجویان اهمیت می‌دهد، از آنان حمایت می‌کند و نسبت به استعدادها و علایق درسی دانشجویان آگاه است. حمایت و آگاهی بالایی اساتید به عنوان رهبران کلاسی سبب می‌شود که دانشجویان احساس کنند که دیدگاه آنان توسط اساتید شنیده می‌شود و نیازهای آنان مورد توجه اساتید است و همین امر سبب مشارکت دانشجویان در امر یادگیری شده و آوای دانشجویان را در فضای کلاسی تقویت می‌کند. در این

بین بیان آزادانه دیدگاه‌ها و مسائل کلاسی توسط اساتید، وجود یک رابطه باز در کلاس درس، شفافیت در روابط و قوانین و مقررات عادلانه در سطح کلاس به عنوان ادراک شفافیت اساتید شناخته شده و مانند یک واسطه در ارتباط بین رهبری کلاس درس و آوای دانشجویان عمل می‌کند. هم‌چنین شفافیت محیط آموزشی (کلاس درس) در دانشگاه سبب افزایش اعتماد در بین اساتید و دانشجویان شده و افزایش اعتماد باعث کاهش سکوت می‌شود.

با توجه به نتایج به دست آمده آوای دانشجویان نیازمند رهبری مناسب کلاس درس بوده بر این اساس پیشنهاد می‌گردد که با برگزاری جلسات هم‌اندیشی در سطح دانشگاه و بهبود ساختار دانشگاه، اساتید را از لحاظ روانی نسبت به رهبری بهتر کلاس درس ترغیب کرد. اساتید با به اشتراک گذاشتن به موقع اطلاعات مرتبط، صحیح، کامل، معتبر، مشارکت دادن دانشجویان در تصمیم‌گیری‌ها، دریافت بازخورد، صداقت داشتن در بیان دقیق و کامل اطلاعات و پرهیز از هرگونه پنهان‌کاری می‌توانند موجبات افزایش شفافیت ادراک شده و به تبع آن آوای دانشجویان را فراهم آورند. جهت بهبود رهبری کلاس توصیه می‌گردد که دانشگاه‌ها در حفظ اساتید با توانایی بالا در برقراری ارتباط با دانشجویان تلاش کنند و در این زمینه از سیستم‌های تشویق مادی و معنوی استفاده کنند. به اساتید دانشگاه پیشنهاد می‌شود که ضمن ارتقای شفافیت در سطح کلاس به دانشجویان اجازه دهند که پیشنهادهای و انتقادات سازنده خود را بدون ترس و واهمه ابراز نمایند. هم‌چنین با توجه به اهمیت فناوری در آموزش عالی (به‌ویژه پس از کووید-۱۹) پیشنهاد می‌گردد متغیرهای این تحقیق در بستر فضای مجازی و با به‌کارگیری فناوری‌های نوین آموزشی مورد تحقیق و بررسی قرار گیرد.

محدودیت‌های این پژوهش شامل عدم امکان بررسی همه عوامل اثرگذار بر آوای دانشجویان، تأثیر ناخواسته متغیرهای مخدوش‌کننده مانند جنسیت، فرهنگ سازمانی یا ویژگی‌های شخصیتی و هم‌چنین امکان سوگیری به دلیل استفاده از پرسشنامه در فرآیند تحقیق بود. دیگر محدودیت‌ها شامل شرایط روانی و جسمانی پاسخ‌دهندگان به هنگام پرکردن پرسشنامه، میزان تمرکز و دقت پاسخ‌دهندگان، خود گزارش‌دهی تحقیق، تعمیم‌پذیری محدود ناشی از اجرای پژوهش در دو دانشگاه می‌باشد.

منابع

- Afkhami Ardakani, M., & Khalili Sadrabadi, A. (2013). A review on the role of personality factors in formation of silence in knowledge personnel. *Public Management Research*, 5 (18), 65–83. <https://doi.org/10.22111/JMR.2013.1016> (in Persian)
- Ahmed, N., & Du Plessis, P. (2024). The role of classroom management in enhancing learners' academic performance: Teachers' experiences. *Studies in Learning and Teaching*, 5(1), 202–218. <https://doi.org/10.46627/silet.v5i1.364>
- Alagheband, A. (2016). *Introduction to Educational Management*. Rawan Publishing. (in Persian)
- Bakhshandeh, A., & Jahaniyan, R. (2018). Transparency management in educational management. *Quarterly Scientific-Specialized Journal of Management, Accounting and Economics*, 2(1), 101–107. <https://doi.org/account-020110/10.21859> (in Persian)
- Bandsuch, M., Pate, L., & Thies, J. (2008). Rebuilding stakeholder trust in business: An examination of principle-centered leadership and organizational transparency in corporate governance. *Business and Society Review*, 113(1), 99–127. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8594.2008.00315.x>
- Baş, G. (2021). Teacher beliefs about educational reforms: A metaphor analysis. *International Journal of Educational Reform*, 30(1), 21–38. <https://doi.org/10.1177/1056787920933352>
- Bennett, R., & Kane, S. (2014). Students' interpretations of the meanings of questionnaire items in the National Student Survey. *Quality in Higher Education*, 20 (2), 129–164. <https://doi.org/10.1080/13538322.2014.924786>
- Bovill, C., Cook-Sather, A., & Felten, P. (2011). Students as co-creators of teaching approaches, course design, and curricula: Implications for academic developers. *International Journal for Academic Development*, 16(2), 133–145. <https://doi.org/10.1080/1360144X.2011.568690>
- Cheung, R., Flores, C., & Sablo-Sutton, S. (2019). Tipping the balance: Social justice leaders allying with marginalized youth to increase student voice and activism. *Educational Leadership and Administration: Teaching and Program Development*, 30, 1–13.
- Chiniara, M., & Bentein, K. (2016). Linking servant leadership to individual performance: Differentiating the mediating role of autonomy, competence and relatedness need satisfaction. *The Leadership Quarterly*, 27 (1), 124–141. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2015.08.004>
- Darvish, H., & Azimi Zachekani, F. (2016). Dervish, H., & Azimi Zachekani, F. (2016). The effect of organizational transparency on reducing administrative corruption mediated by organizational trust: A case study of employees of Khordad

- Shafiee F. S., Dialameh N., & Shabani M. (2024). A systematic review of the role of educational leadership in students' academic achievement: a meta-synthesis. *Journal of Applied Educational Leadership*, 4 (4), 187–214. <https://doi.org/10.22098/AEL.2023.13764.1350> (in Persian)
- Stein, S., Goodchild, A., Moskal, A., Terry, S., & McDonald, J. (2021). Student perceptions of student evaluations: Enabling student voice and meaningful engagement. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 46 (6), 837–851. <https://doi.org/10.1080/02602938.2020.1824266>
- Sueb, R. (2013). Pre-service teachers' classroom management in secondary school: Managing for success in teaching and learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 90 (13), 670–676. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.07.139>
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Allyn & Bacon.
- Torsdóttir, A., Tonet Sines, A., Olson, D., & Walls, A. (2023). Do students have a say? Students' participation in the whole university's approach to sustainability. *Environmental Education Research*, 30 (4), 519–543. <https://doi.org/10.1080/13504622.2023.2213427>
- Welton, A. D., Mansfield, K. C., & Salisbury, J. D. (2022). The politics of student voice: The power and potential of students as policy actors. *Educational Policy*, 36 (1), 3–18. <https://doi.org/10.1177/08959048211059718>
- Walumbwa, F. O., Christensen, A. L., & Hailey, F. (2011). Authentic leadership and the knowledge economy: Sustaining motivation and trust among knowledge Workers. *Organizational Dynamics*, 40 (2), 110–118. <https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2011.01.005>
- Zhang, S., Bowers, A., & Mao, Y. (2021). *Authentic leadership and teacher voice behavior: The mediating role of psychological empowerment and the moderating role of trust*. *Educational Management and Leadership*, 49 (5), 768–785. <https://doi.org/10.1177/1741143220915925>